

Lærerudvikling gennem lærerdagbog

Helle Nygaard

Indvandrerlærer ved Sprogcenter Thisted.

Jeg har i det forløbne år undervist i dansk som andetsprog på et hold, hvor undervisningen var kombineret med praktik. I denne forbindelse var jeg også koordinator for holdet, og det var tillige min opgave at have kontakt til deltagernes praktikvirksomheder, kommunens sagsbehandlere og jobkonsulent. Jeg var den eneste lærer på holdet og havde umiddelbart ingen at tale med om det daglige arbejde.

Jeg opdagede, at der var mange tråde at holde fast i og mange personer og informationer, der skulle huskes og formidles. Jeg oplevede samtidig et behov for at udvikle min faglighed og reflektere over de nye arbejdsopgaver samt have styr på, hvad jeg foretog mig i klassen, på praktikstederne, ved samtaler med diverse samarbejdspartnere, hvilke reaktioner jeg modtog fra

de kontakter, jeg havde, og mine overvejelser over det.

Af disse grunde fik jeg lyst til at bruge dagbog som professionelt arbejdsredskab.

Jeg forestillede mig, at dagbogen kunne bruges som et redskab i min professionelle og personlige udvikling, og at dagbogen kunne hjælpe mig med at fastholde begivenheder og ideer i forbindelse med min undervisning. Igenem arbejdet med dagbogen håbede jeg at kunne bearbejde dagligdagen og forhåbentlig fremme en udviklingsproces.

Hvordan kommer man i gang?

Det er nok meget forskelligt, hvad der kan få én i gang med at skrive dagbog.

For mig var det svært at få startet, selv om jeg havde lyst til det. Jeg fandt på undskyldninger og forklaringer, der som oftest handlede om manglende tid.

Det blev et netværkssamarbejde, som endelig satte mig i gang, fordi jeg forpligtede mig over for gruppen til at forsøge denne form for læring / selvrefleksion. Under og efter netværksarbejdet har jeg holdt fast i at skrive dagbog alle arbejdsdage - eller i hvert fald næsten alle.

Når jeg skriver mine erfaringer og refleksioner ned, har jeg mulighed for senere at vende tilbage til dem og anvende dem til at forbedre og udvikle undervisningens indhold. Jeg kan afstemme målene for undervisningen, overveje undervisningsmetoderne, vurdere måderne at evaluere på, ligesom jeg kan finde ud af, hvilke former for inspiration jeg har brug for til at komme videre og jeg kan bruge mine optegnelser til samtaler og samarbejde med kolleger.

Hvis man har lyst til at komme i gang, men synes det er svært at finde tiden eller inspirationen, kan man benytte sig af Tom Tillers idé, som ikke er særlig tidkrævende:

For eksempel kan man bruge fem minutter dagligt på at tænke på det der er sket. Noget forenklet kan man sige, at man tænker tre minutter på de lyseste og dejligste episoder. Hvad har været de mest givende og positive erfaringer? Hvad var grunden til at disse erfaringer blev så positive? Dernæst bruger man et minut til at tænke over de mørkeste og mest problematiske erfaringer, og hvorfor disse erfaringer blev, som de

blev. Det sidste minut kan man benytte til at tænke over, hvad man har lært denne dag, og hvad der er vigtigt at bringe videre med sig fremover."
(Tiller, 1998)

Dog tror jeg, at den bedste måde til at få startet, er at gøre det i samarbejde med en eller flere kolleger, hvor alle fører dagbog, så de ved samtaler og møder omkring en klasse eller en arbejdsopgave kan bruge optegnelserne som udgangspunkt for udvikling af undervisningens mål, midler og metoder samt i lærerudviklingen. Hvis dagbogen benyttes som et redskab i samarbejde mellem en gruppe kolleger, vil deltagerne i gruppen være nødt til fra gang til gang at aftale, hvilket fokus der skal være i optegnelserne. Jeg tror, at dagbogen på den måde kan være med til at forbedre kvaliteten i gruppens samtaler, diskussioner og udvikling, fordi den bygger på daglige iagttagelser og refleksioner og samtidig har fælles synsvinkel fra gang til gang.

Hvad skriver jeg om i dagbogen?

Indholdet i min dagbog er forskelligt fra dag til dag og set over den tid, der er gået, siden jeg startede. Mit udgangspunkt var, at jeg ville skrive, hvad der var sket i løbet af en arbejdsdag i den rækkefølge, tankerne kom flydende til mig. Jeg valgte altså, at jeg ikke ville binde mig til bestemte synsvinkler. Dagbogsoptegnelserne er meget afhængige af, hvordan dagen har formet sig. Hvis der har været konflikter, overraskende episoder, kriser eller lignende, kommer de selvfølgelig til at dominere dagens notater.

Det er vigtigt for mig at bruge dagbogen til at 'læsse af' i for at få dagens hændelser på afstand. Der er dog megen refleksion i selve den proces, der ligger i at skrive. Mens jeg skriver, foregår der sortering af og overvejelser over, hvilke aspekter af dagens hændelser der havde betydning lige i situationen, og hvilke aspekter der indeholder nogle perspektiver, som på længere sigt kan have indflydelse på mål, metoder, gruppesammensætning, min egen rolle m.m.

På længere sigt har jeg lyst til at vælge bestemte synsvinkler som udgangspunkt for mine optegnelser, fordi koncentrationen omkring enkelte emner giver dybde i iagttagelserne og dermed bedre mulighed for at anvende erfaringerne i udviklingsprocessen. Hvis jeg bare skriver løst og fast fra dagen, der gik, bliver det uoverskueligt at udskille det væsentlige.

Følgende synsvinkler kunne jeg tænke mig at tage op i mine dagbogsop-tegnelser gerne i samarbejde med en eller flere kolleger:

- vurdering af målene for holdet
- stemningen i klassen
- evaluering af undervisningen
- notater om kursisternes progression
- syn på egen rolle
- vurdering af undervisningsmaterialet
- praktikpladserne
- klikedannelser i klassen
- afprøvning af nye undervisningsmetoder

- men der er selvfølgelig et utal af andre temaer. (Frederiksen 1998-99)

Det kan godt tænkes, at jeg stadig vil have behov for også at notere lidt løst og fast, men hvis hovedindholdet koncentrerer sig om det valgte tema, vil det tvinge mig til at tage stilling til det valgte tema, og i et samarbejde med kolleger er det helt nødvendigt, at alle har reflekteret over og skrevet om det samme. Ellers vil det være vanskeligt at udnytte den erfaringsmasse, der er opsamlet i gruppen, fordi notaterne vil være alt for spredte og tilfældige.

Anvendelse af optegnelserne

Da jeg arbejdede alene med mit hold, brugte jeg jævnligt mine optegnelser til at tage forskellige temaer og problemer op i samtaler med mine kolleger. Når jeg havde problemer, eller der opstod situationer, som jeg havde behov for at diskutere med andre, brugte jeg mine optegnelser til at fastholde fokus og indhold i den oprindelige situation. På den måde var det nemmere at huske og formidle problemet eller situationen.

Eksempel:

Dagbogsnotat: Fredag den 29.1.99.
Vi startede dagen med at se 'Pelle Erobreren'. Tre af kvinderne reagerede meget kraftigt på dele af filmens indledning især da Pelle får pisk i sin 'bare'. De gav udtryk for, at de ikke havde lyst til at se mere. Det var alt for sørgeligt/realistisk. Én af kvinderne foreslog, at vi i stedet så film som Olsen Banden, Vagabonderne fra Bakkegården o.lign.

Jeg vil overveje, om jeg skal stoppe 'Pelle Erobreren', eller vi skal fortsætte med at se den. Jeg har

valgt filmen, fordi den på den ene side giver et billede af forholdene i slutningen af sidste århundrede og på den anden side kan give anledning til en sammenligning med kursisternes egne forhold hjemmefra og dermed grundlag for spændende samtaler. Filmen indeholder samtidig autentisk dansk, som er et vigtigt indhold i undervisningen.

Dette notat gav mig anledning til diskussion med flere kolleger og til selv at reflektere over problemerne i forbindelse med filmen. Afslutningen på situationen blev, at vi på holdet havde en længere samtale om, hvad filmen indeholdt, og hvorfor jeg gerne ville vise dem filmen - og så lovede jeg, at jeg ville fortælle dem, når der kom ubehagelige episoder i filmen. Det hele endte med, at alle så filmen med et godt udbytte og med mange gode diskussioner undervejs og bagefter.

En anden måde, jeg benytter mine optegnelser og refleksioner på, er at notere informationer og oplevelser fra praktikpladserne, dvs. problemstillinger i forbindelse med kursistens funktion på virksomheden, og hvilke konsekvenser det har haft for kursisten og/eller virksomheden. Den type noter er det vigtigt for mig at vende tilbage til og benytte som baggrund for dele af undervisningen på holdet, således at kursisterne kan se en direkte sammenhæng mellem praktikken og undervisningen og forhåbentlig bruge disse erfaringer i deres forståelse af arbejdsforhold, kultur, omgangsformer m.v. på virksomheden.

Eksempel:

Dagbogsnotat: Onsdag den 12.5.99. Besøg på 'Møbelfabrikken'. På vej hen til min kursist mødte jeg værkføreren, som fortalte, at kursisten havde været en del fraværende i den sidste tid, og at han var set i byen på sine sygedage. Værkføreren gav udtryk for, at han mente, kursisten skulle passe på sit 'rygte'. Vi aftalte, at jeg ville tale med kursisten om problemet og forhøre mig om baggrunden. Det viste sig, at kursisten havde været til læge de pågældende dage, så han havde haft al mulig grund til at være ude i byen. Dette fortalte jeg værkføreren. På vej ud af virksomheden gik jeg ind på administrationen og talte med dem om deres procedure i forbindelse med personalets sygemeldinger og fik et eksemplar af deres Fraværsdokumentation, som jeg vil bruge i min undervisning til oplysning for holdet, der jo ikke afleverer den slags fraværssedler, fordi de ikke modtager løn for deres tid på virksomhederne. Den fraværsdokumentation vil jeg bruge i næste uge til at snakke om regler for fravær og sygemeldinger på arbejdsmarkedet.

Efterfølgende laver jeg opgaver til udfyldelse af fraværsdokumentationen og et oplæg til en samtale om temaet på holdet. Vi snakker også om vigtigheden af at stikke fingeren i jorden på den enkelte arbejdsplads, så man kan finde ud af, hvordan holdningen er til fravær, hvor meget man skal fortælle om baggrunden for sit fravær samt spørge om reglerne for sygemeldinger

/lægeerklæring/sygedagpenge. Deltagerne viste sig at være meget interesseret i at arbejde med opgaverne og det var udbytterigt for dem at få et indblik i, hvordan sygemeldinger fungerede på virksomhederne samt at høre om virksomhedernes holdninger til fravær.

Mine optegnelser bruger jeg også, når jeg skal forberede mig til møder med jobkonsulenter og sagsbehandlere, ligesom det er en god ting at læse notatet fra sidste besøg, inden jeg tager på besøg hos en kursist. Ved at læse tilbage i dagbogen får jeg dels reflekteret endnu engang over en problemstilling, og dels får jeg et grundlag for at deltage mere kvalificeret i mødet/besøget.

Dagbogens betydning for lærerrollen

Det er og har været en meget lærerig proces for mig at lave dagbogsoptegnelser i forbindelse med mit arbejde. Da jeg begyndte på optegnelserne, ændredes min indre rolle i retning af også at være den lærende, sådan at forstå at jeg måtte åbne op for at se på min pædagogik og min personlige fremtræden som noget, der kunne ændres. Som lærer er jeg vant til, at det er mig, der har overblikket og ved, hvor vi skal hen og hvordan, men efter jeg begyndte at skrive dagbog, var jeg pludselig også eleven. Jeg var nødt til at overveje, hvorfor jeg overhovedet ønskede at skrive dagbogsoptegnelserne, og hvad jeg ville bruge dem til, samt hvordan optegnelserne kunne indgå i min per-

sonlige såvel som min faglige udvikling. Hvis jeg skal bruge dagbogen til udvikling, personligt og professionelt, er det nødvendigt, at jeg går ind i den lærendes rolle og erkender, at jeg kan og vil ændre mig selv og min undervisning.

Det var - og er - ret provokerende og til tider lidt skræmmende at tage fat i den proces, hvor jeg skal reflektere grundigt over, hvad jeg gør rigtigt og forkert, hvorfor undervisningen ikke virker rigtigt, og hvordan jeg kan gøre det bedre. Men det er samtidig berigende og interessant at kigge på mig selv og min egen undervisningspraksis og prøve at ændre disse forhold i den udstrækning, det er muligt og ønskeligt og at gøre det i et tempo, som kan lade sig gøre.

Disse omstændigheder indebærer naturligvis, at jeg jævnlige kommer til at betræde delvist ukendt terræn i min undervisning for at forsøge at rette op på nogle indholdsmæssige og pædagogiske mangler, jeg finder frem til igennem arbejdet med dagbogen.

Litteratur

- Tiller, Tom:** Læring i hverdagen. Om læreres læring. Vejle, Kroghs Forlag, 1998. S. 28.
Frederiksen, Karen-Margrete: Lærerudvikling gennem dagbogsoptegnelser / logbog og Lærers dagbog (notater fra netværksarbejde i Viborg Amt: Andetsprogsundervisning kombineret med arbejde) 1998-1999.